

ISSN 2222-4459 (Print)
ISSN 2311-116X (Online)

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
«БІЗНЕС ІНФОРМ»
№ 7_2024 р. (558)

Періодичність 1 раз на місяць

Видається із січня 1992 р.
Свідоцтво про реєстрацію
КВ №19905-9705 ПР від 02.04.2013 р.

ЗАСНОВНИК:

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР
ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ
НАН УКРАЇНИ (ХАРКІВ)

Згідно з рішенням № 802 Національної ради
України з питань телебачення і радіомовлення
від 14.03.2024 р. зареєстрований суб'єктом
у сфері друкованих медіа.
Ідентифікатор R30-03156

ВИДАВЕЦЬ:

ФОП Лібуркіна Л. М.

РЕДАКЦІЯ

Головний редактор: д-р екон. наук, проф.
В. С. Пономаренко

Науковий редактор: д-р екон. наук, проф.,
член-кор. НАН України **М. О. Кизим**

Видавничий редактор: д-р екон. наук, проф.
В. Є. Хаустова

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

д-р екон. наук, проф.

Абуселідзе Г. (Батумі, Грузія)

д-р екон. наук, проф.

Алексєєв І. В. (Львів, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Блазун І. С. (Івано-Франківськ, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Бублик М. І. (Львів, Україна)

д-р екон. наук, асоц, проф.

Бука С. (Рига, Латвія)

канд. екон. наук, доц.

Бусмачіу Є. (Кишинів, Молдова)

д-р екон. наук, проф.

Гавкалова Н. Л. (Харків, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Дмитришин Л. І. (Івано-Франківськ, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Іванов Ю. Б. (Харків, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Корнєєв В. В. (Київ, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Прохорова В. В. (Харків, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Сергієнко О. А. (Харків, Україна)

д-р екон. наук, доц.

Тищенко В. Ф. (Харків, Україна)

**У журналі можуть друкуватися основні
результати дисертаційних робіт
з економічних наук**

Журнал реферується у загальнодержавній
реферативній базі даних «Україніка наукова» та
в українському реферативному журналі «Джерело»

ЖУРНАЛ «БІЗНЕС ІНФОРМ» ПРЕДСТАВЛЕНО В МІЖНАРОДНИХ НАУКОМЕТРИЧНИХ БАЗАХ ДАНИХ, РЕПОЗИТОРІЯХ І ПОШУКОВИХ СИСТЕМАХ:

- Ulrichsweb Global Serials Directory (США);
- Research Papers in Economics (США);
- Index Copernicus (Польща);
- Directory of Open Access Journals;
- Academic Journals Database (Швейцарія);
- Research Bible (Японія);
- Open Academic Journals Index;
- GetInfo (Німеччина);
- BASE (Німеччина);
- OpenAIRE (Європейський Союз);
- SUNCAT Union Catalogue (Велика Британія);
- Library Hub Discover (Велика Британія);
- J-Gate (Індія);
- Open Access Library;
- Advanced Science Index;
- Академия Google (США);
- InfoBase Index;
- WorldCat

ЗІ СПИСКУ

ДРУКОВАНИХ (ЕЛЕКТРОННИХ) ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ, ЩО ВКЛЮЧАЮТЬСЯ ДО ПЕРЕЛІКУ НАУКОВИХ ФАХОВИХ ВИДАНЬ УКРАЇНИ

Журнал «Бізнес Інформ» («Бизнес Информ», «Business Inform»)
(Співзасновники: НДЦ індустріальних проблем розвитку НАН України,
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця)

Додаток 10 до Наказу Міністерства освіти і науки України
від 12.05.2015 р. № 528

На підставі Наказу МОН України від 28 грудня
2019 р. № 1643 (Додаток 4) журнал «Бізнес Інформ»
включено до категорії «Б»

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

- Пігуль Н. Г., Пігуль Є. І.** Економічна безпека держави:
сутність та актуальні загрози..... 6
- Балан О. Д.** Зміна парадигми поведінкової економіки:
усунення бар'єрів, що перешкоджають поведінковим змінам..... 14
- Полянський В. О.** Теоретичні аспекти фінансової безпеки
та її підсистем у контексті дослідження сценарного аналізу
впливу «шоків» 21

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЕКОНОМІЦІ

- Запухляк В. З., Іващук О. В.** Глобальні виклики та ризики
як детермінанти економічного прогресу країн у контексті
глобальних трансформацій..... 28
- Чужиков В. І.** Глобальні економічні тренди авіаційних
пасажирських перевезень..... 39

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

- Олійник Т. І., Скітченко Ю. О.** Зовнішньоекономічна
торговельна діяльність України: аналіз, тенденції
та перспективи розвитку..... 48
- Фаренюк Н. В.** Управління глобальними ланцюгами
вартості в умовах сталого розвитку..... 57
- Лазаренко М. І.** Вплив ТНК на сільськогосподарський
експорт країн, що розвиваються..... 64

ПРОБЛЕМИ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Бадіца А. В. Особливості цифрової трансформації підприємств у країнах Європейського Союзу.....71

МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Зайцев Ю. О., Петренко Д. А. Організаційно-економічне забезпечення функціонування інклюзивної економіки в Україні.....79

Арутюнян О. Г. Розвиток інклюзивної економіки в умовах цифрової трансформації.....86

Бабич Д. В. Концептуальні основи формування сучасної системи державного регулювання економіки України93

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Назарова Т. Ю., Біський С. Н. Державні цільові програми як дієвий інструмент стимулювання розвитку економіки.....99

Куцик П. О., Бойко Р. В. Узагальнення методології аналізу інвестиційних процесів у регіоні.....106

Музиченко В. В. Сучасні проблеми фінансової стійкості територій у контексті збалансованого розвитку.....114

Андрощук І. О., Редієв Р. А. Концепція місцевого економічного розвитку як інструмент сталого економічного зростання територій: український аспект124

Гонта О. І., Троян В. І. Дослідження тенденцій соціально-економічного розвитку регіонів України.....138

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

Хрипко С. А., Щербаков С. С. Виклики та перспективи забезпечення інформаційної прозорості в умовах цифровізації освіти та економіки145

Чернов О. О., Кизляк О. А., Сергієнко О. А. Адаптивне оцінювання фінансової безпеки суб'єктів галузі ритейлу в умовах активного розвитку метапросторових бізнес-колаборацій154

Макарьора А. В., Макарьора Д. А., Зенкін М. А., Кубанов Р. А. Використання інформаційних технологій в управлінні виробництвом поліграфічної продукції: інтеграція та оптимізація на основі системно-процесного підходу.....165

Птащенко О. В., Кириленко О. П., Курцев О. Ю. Вплив цифрових трансформацій на розвиток сучасного економічного простору: людський капітал, інклюзія, безпека..180

Мшвидобадзе Т. Я. Вимірювання цифрової економіки та її застосування190

ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ

Білоцерківський О. Б., Момотков І. С., Гудименко В. П. Нейромережеві прогностичні технології класифікації криз та оцінки банкрутства суб'єктів торговельної галузі.....196

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

Вітовщик Т. С. Значення інновацій у формуванні конкурентоспроможності суб'єкта господарювання.....207

Крисоватий І. А. Інтелектуальна спеціалізація як середовище розвитку інноваційних парків215

Чіков І. А. Теоретико-методичні та концептуальні основи формування інноваційного механізму підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК221

АДРЕСА ЗАСНОВНИКА:

Україна, 61165, Харків,
пров. Інженерний, 1а,
Тел.: +38(057) 702-08-67
e-mail: ndc_ipr@ukr.net
<https://ndc-ipr.org/>

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

Україна, 61165, Харків,
пров. Інженерний, 1а,
Бібліотечний корп., 2 пов., к. 224.
Тел./факс: +38(057) 702-05-25
e-mail: biz_inf@ukr.net
www.business-inform.net

АДРЕСА

ВИГОТІВНИКА:

ФОП Озеров Г. В.
Україна, 61003, Харків,
вул. Університетська, 3, к. 9.

ПЕРЕДПЛАТА:

- у Видавця;
- **ТОВ «Меркурій Експрес»:**
Україна, 49008, Дніпро,
вул. Театральна, 2, оф. 302.
Тел.: (093) 393-57-40

Науковий журнал

БІЗНЕС ІНФОРМ

BUSINESS INFORM

Видається 1 раз на місяць
Мова видання – українська,
англійська
Рекомендовано до друку рішенням:
вченої ради НДЦ ІПР НАНУ
№ 7 від 23.07.2024 р.

Здано до набору 22.06.2024 р.
Підписано до друку 23.07.2024 р.

Формат 60 x 84/8.

Друк цифровий.

Ум. друк. арк. 55,57. Обл.-вид. арк. 72,24.

Надруковано у ФОП Озеров Г. В.
Замовлення № 96. Наклад 100 прим.

© **БІЗНЕСІНФОРМ**, 2024

ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

- Колесніченко А. С., Купригин М. О.** Інвестиційна політика промислового підприємства: теоретичні аспекти та особливості формування в кризових умовах..... 240
- Чжан К.** Оцінка рентабельності інвестицій у цифрові технології в транснаціональних корпораціях 247

ЕКОНОМІКА ПРОМИСЛОВОСТІ

- Шульга І. В., Кизим М. О., Хаустова В. Є., Котляров Є. І.** Методичний підхід до обґрунтування способу газифікації кам'яного вугілля для виробництва синтетичних моторних палив..... 254

ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА І АПК

- Олійник Є. О., Перерва Б. К.** Маркетингова стратегія в аграрному бізнесі: ефективні підходи до збуту сільськогосподарської продукції на аграрному ринку 265
- Охота Ю. В.** Система індикаторів ефективності функціонування підприємств АПК і розвитку сільських територій задля визначення результативності поточних стратегій..... 272
- Кузьома В. В.** Архітектура складових інституційного середовища розвитку циркулярної аграрної економіки..... 281
- Лагодієнко О. В.** Ключові аспекти та підходи управління ESG-програмами на підприємствах агропромислового комплексу України..... 290
- Демченко О. В.** Виклики сучасного розвитку людського капіталу сільських територій України в умовах економічних трансформацій..... 297

ЕКОНОМІКА ТРАНСПОРТУ І ЗВ'ЯЗКУ

- Негляд А. В., Бабічев А. В.** Факторна компонентна оцінка логістичної системи в управлінні підприємницькими структурами..... 308

ЕКОНОМІКА ТОРГІВЛІ ТА ПОСЛУГ

- Вільхівська О. В., Вільхівський В. В.** Практичні аспекти розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні на засадах використання модуля jSolutions «Ресторан» 316

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА

- Кирилюк В. В., Колядич О. І., Шевчук О. В.** Якість життя населення України: стан, тенденції, перспективи..... 328
- Фоменко О. О.** Субсидування житлово-комунальних послуг і соціальна стабільність держави: теоретико-проблемні аспекти..... 335

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

- Семенча І. Є., Яровенко Т. С., Куряча Н. В., Гордєєва-Герасимова А. Ю.** Місце лідерства, командування та корпоративної етики як критеріїв у формуванні бізнес-команд: рішення HR при організації рекрутингу як підприємницького процесу 342

ОБЛІК І АУДИТ

- Кузь В. І.** Функціонування системи бухгалтерського обліку в контексті формування інформаційної політики суб'єкта господарювання 348
- Безручук С. А., Петришин А. П.** Зміна якості бухгалтерської звітності в умовах війни 355
- Ізмайлов Я. О., Єгорова І. Г., Барницький Р. О.** Цифровізація та глобалізація системи адміністрування податків як драйвер інноваційного розвитку 363

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ І КРЕДИТ

- Жилінський А. І.** Українські реалії реструктуризації суверенних боргових зобов'язань крізь призму історичної ретроспективи..... 371
- Шулюк Б. С., Ткачик Ф. П.** Бюджетна підтримка проектів державно-приватного партнерства: реалії світової та української практики..... 378
- Коляда Т. А.** Фінансове забезпечення сталого розвитку територіальних громад України як чинник реальної децентралізації повоєнного відновлення..... 385
- Богатирьова А. О., Слюніна Т. А.** Податковий контроль за розрахунками з бюджетом за податком на доходи фізичних осіб..... 394
- Поляков М. Й.** Інвестиційна складова податкової політики в умовах війни..... 402
- Орлов І. В., Захаров Д. М.** Законодавче регулювання та міжнародна співпраця в боротьбі з корпоративними податковими зловживаннями 413
- Баранов А. А., Зіменков А. Ю.** Страхування воєнно-політичних ризиків як інструмент захисту інвестицій в економіку України..... 421
- Ромашко О. М., Крихівська Н. О., Оришин Т. М.** Роль страхових компаній на фінансовому ринку України 428
- Мушнікова С. А., Божанова О. В., Аберніхін І. О.** Методичний підхід до визначення повної вартості страхового захисту підприємства від підприємницьких ризиків..... 434
- Михайлов А. П.** Джерела фінансування фізкультурно-спортивних організацій..... 443

МЕНЕДЖМЕНТ І МАРКЕТИНГ

- Прохорова В. В., Михальченко Г. Г., Буданов М. П.** Класифікація ризиків в аспекті формування організаційно-економічного забезпечення управління енергетичною безпекою підприємств..... 449
- Махсма М. Б., Мельник Т. П.** Преміювання персоналу як інструмент розвитку мотиваційного менеджменту 459
- Шулла Р. С., Попик М. М.** Контроль і оцінка діяльності персоналу як елементи системи управління персоналом..... 465
- Мирута Н. М., Жовнір В. А.** Комуникативна компетентність як важлива складова освіти майбутніх лікарів..... 471

CONTENT

ECONOMIC THEORY

- Pihul N. G., Pihul Ye. I.** Economic Security of the State: Essence and Current Threats6
- Balan O. D.** The Changing Paradigm of Behavioral Economics: Removing Barriers to Behavioral Change14
- Polianskyi V. O.** The Theoretical Aspects of Financial Security and Its Subsystems in the Context of the Study of the Scenario Analysis of the Impact of «Shocks»21

GLOBALIZATION PROCESSES IN ECONOMICS

- Zapukhlyak V. Z., Ivashchuk O. V.** Global Challenges and Risks as Determinants of Economic Progress of Countries in the Context of Global Transformations.....28
- Chuzhykov V. I.** Global Economic Trends in Aviation Passenger Transport39

INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

- Oliinyk T. I., Skitchenko Yu. O.** Foreign Economic Trade Activities of Ukraine: Analysis, Trends and Prospects of Development.....48
- Fareniuk N. V.** Managing Global Value Chains in a Sustainable Development Environment57
- Lazarenko M. I.** The Impact of TNCs on Agricultural Exports of Developing Countries.....64

PROBLEMS OF ENTREPRENEURSHIP

- Baditsa A. V.** Peculiarities of Digital Transformation of Enterprises in the Countries of the European Union71

MECHANISMS OF REGULATION OF THE ECONOMY

- Zaitsev Yu. O., Petrenko D. A.** Organizational and Economic Support for the Functioning of the Inclusive Economy in Ukraine79
- Arutyunyan O. G.** The Development of Inclusive Economy in the Context of Digital Transformation86
- Babych D. V.** The Conceptual Foundations of the Formation of the Modern System of the State Regulation of the Economy of Ukraine93

REGIONAL ECONOMY

- Nazarova T. Yu., Biskyi S. N.** The State Target Programs as an Effective Instrument for Stimulating Economic Development.....99
- Kutsyk P. O., Boiko R. V.** Generalization of the Methodology of Analysis of Investment Processes in the Region..... 106
- Muzychenko V. V.** Modern Problems of Financial Stability of Territories in the Context of Balanced Development..... 114
- Androshchuk I. O., Riedrieiev R. A.** The Conception of Local Economic Development as an Instrument for Sustainable Economic Growth of Territories: Ukrainian Aspect..... 124
- Gonta O. I., Troian V. I.** Research of the Trends of Socioeconomic Development of the Regions of Ukraine 138

INFORMATION TECHNOLOGIES IN ECONOMICS

- Khrypko S. L., Shcherbakov S. S.** Challenges and Prospects of Ensuring Information Transparency in the Context of Digitalization of Education and Economy 145
- Chernov O. O., Kyzliuk O. A., Serhiienko O. A.** The Adaptive Assessment of Financial Security of Retail Industry Entities in the Context of Active Development of Meta-Spatial Business Collaborations 154
- Makatora A. V., Makatora D. A., Zenkin M. A., Kubanov R. A.** Using Information Technologies to Manage Printing Production: Integration and Optimisation Based on the System-Process Approach.. 165
- Ptashchenko O. V., Kyrlyenko O. P., Kurtsev O. Yu.** The Impact of Digital Transformations on the Development of the Modern Economic Space: Human Capital, Inclusion, Security..... 180
- Mshvidobadze T. I.** Measuring the Digital Economy and Its Applications 190

ECONOMIC AND MATHEMATICAL MODELING

- Bilotserkivskiy O. B., Momotkov I. S., Gudymenko V. P.** The Neural Network Predictive Technologies for Crisis Classification and Bankruptcy Assessment of Trade Industry Entities..... 196

INNOVATIVE PROCESSES

- Vitovshchyk T. S.** The Importance of Innovations in the Formation of the Competitiveness of an Economic Entity 207
- Krysovaty I. A.** Intellectual Specialization as an Environment for the Development of Innovation Parks..... 215
- Chikov I. A.** The Theoretical and Methodological and Conceptual Foundations of the Formation of an Innovative Mechanism for Increasing the Competitiveness of Agricultural Enterprises 221

INVESTMENT PROCESSES

- Koliesnichenko A. S., Kupryhin M. O.** Investment Policy of Industrial Enterprise: Theoretical Aspects and Features of Formation in Crisis Conditions 240
- Zhang K.** Evaluating Return on Investment for Digital Technology Investments in Multinational Corporations..... 247

ECONOMICS OF INDUSTRY

- Shulha I. V., Kyzym M. O., Khaustova V. Ye., Kotliarov Ye. I.** The Methodical Approach to Substantiation of the Method of Coal Gasification for the Production of Synthetic Motor Fuels..... 254

AGRICULTURAL ECONOMICS AND AGRIBUSINESS

- Oliinyk Ye. O., Pererva B. K.** Marketing Strategy in Agribusiness: Effective Approaches to Selling Agricultural Products in the Agrarian Market..... 265
- Okhota Yu. V.** A System of Indicators of Efficiency of Functioning of Agricultural Enterprises and Rural Development to Determine the Effectiveness of Current Strategies..... 272

Kuzoma V. V. The Architecture of the Institutional Environment Components for the Development of a Circular Agrarian Economy.....	281
Lagodiyenko O. V. The Key Aspects and Approaches of Management of ESG Programs at Enterprises of the Agricultural Complex of Ukraine	290
Demchenko O. V. Challenges of Modern Human Capital Development in Rural Areas of Ukraine in the Conditions of Economic Transformations	297

ECONOMICS OF TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

Negliad A. V., Babichev A. V. The Factor Component Assessment of the Logistics System in the Management of Business Structures	308
---	-----

ECONOMICS OF TRADE AND SERVICES

Vilkhivska O. V., Vilkhivskiy V. V. Practical Aspects of Hotel and Restaurant Business Development in Ukraine Based on the Use of the jSolutions Restaurant Module	316
---	-----

LABOR ECONOMICS AND SOCIAL POLICY

Kyryliuk V. V., Koliadych O. I., Shevchuk O. V. Quality of Life of the Population of Ukraine: State, Trends, Prospects.....	328
Fomenko O. O. Subsidizing Housing and Communal Services and Social Stability of the State: The Theoretical and Problematic Aspects.....	335

ECONOMICS OF ENTERPRISE

Semencha I. Ye., Yarovenko T. S., Kuriacha N. V., Hordieieva-Herasymova L. Yu. The Place of Leadership, Team Building and Corporate Ethics as Criteria in the Formation of Business Teams: HR Solutions in the Organization of Recruiting as an Entrepreneurial Process.....	342
---	-----

ACCOUNTING AND AUDITING

Kuz V. I. Functioning of the Accounting System in the Context of the Formation of the Information Policy of an Economic Entity	348
Bezruchuk S. L., Petryshyn L. P. Changes in the Quality of Financial Statements During the Wartime.....	355

Izmailov Ya. O., Yegorova I. G., Barytskyi R. O. Digitization and Globalization of the Tax Administration System as a Driver of Innovative Development	363
---	-----

FINANCE, MONEY CIRCULATION AND CREDIT

Zhylynskiy A. I. Ukrainian Realities of Sovereign Debt Restructuring through the Lens of Historical Retrospect.....	371
Shuliuk B. S., Tkachyk F. P. Budget Support for Public-Private Partnership Projects: Realities of Global and Ukrainian Practices	378
Koliada T. A. Financial Provision of Sustainable Development of Territorial Communities of Ukraine as a Factor of Real Decentralization of Post-War Recovery... 385	
Bohatyrova A. O., Sliunina T. L. Tax Control over Settlements with the Budget for Personal Income Tax.....	394
Poliakov M. Yo. The Investment Component of Tax Policy under Wartime	402
Orlov I. V., Zakharov D. M. Legislative Regulation and International Cooperation in Counteracting Corporate Tax Abuse	413
Baranov A. L., Zimenkov A. Yu. The Military and Political Risk Insurance as a Mechanism for Protecting Investments in the Ukrainian Economy	421
Romashko O. M., Krykivska N. O., Oryshchyn T. M. The Role of Insurance Companies in the Financial Market of Ukraine	428
Mushnykova S. A., Bozhanova O. V., Abernikhin I. O. A Methodical Approach to Determining the Full Cost Insurance Protection of the Enterprise with Business Risks Coverage.....	434
Mykhailov A. P. Sources of Financing of the Physical and Sports Organizations.....	443

MANAGEMENT AND MARKETING

Prokhorova V. V., Mykhalchenko H. H., Budanov M. P. Classification of Risks in the Aspect of Formation of Organizational and Economic Support for Energy Security Management of Enterprises.....	449
Makhsma M. B., Melnyk T. P. Staff Rewarding as a Motivational Management Tool.....	459
Shulla R. S., Popyk M. M. Control and Assessment of Personnel Activities as Elements of the Personnel Management System	465
Myruta N. M., Zhovnir V. A. Communicative Competence as an Important Component of the Education of Future Doctors.....	471

УДК [631.11+332.122:338.43]:330.131.5
JEL: C43; C61; O13; O18; Q13; Q15
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-7-272-281>

СИСТЕМА ІНДИКАТОРІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ АПК І РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ЗАДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПОТОЧНИХ СТРАТЕГІЙ

©2024 ОХОТА Ю. В.

УДК [631.11+332.122:338.43]:330.131.5
JEL: C43; C61; O13; O18; Q13; Q15

Охота Ю. В. Система індикаторів ефективності функціонування підприємств АПК і розвитку сільських територій задля визначення результативності поточних стратегій

У статті обґрунтовано тісний взаємозв'язок між функціонуванням підприємств агропромислового комплексу (АПК) і розвитком сільських територій, який впливає на розвиток економіки країни загалом. Досліджено систему індикаторів ефективності функціонування підприємств АПК і розвитку сільських територій з метою визначення результативності поточних стратегій. Розглянуто теоретичні основи та методи оцінки ефективності підприємств АПК, включно з економічними, соціальними та екологічними аспектами. У контексті цього питання окрему увагу приділено конкурентоспроможності як важливому індикатору, який є головною ознакою, що характеризує наявність і розвиток матеріальних, фінансових можливостей та є передумовою ефективного функціонування суб'єктів господарювання. Також наведено комплексний підхід до оцінки розвитку сільських територій, який враховує демографічні індикатори, соціально-економічні індикатори та індикатори якості життя. На підставі проведеного аналізу наявних систем індикаторів виявлено їх недоліки та запропоновано рекомендації щодо їх удосконалення. Зокрема, наголошено на необхідності впровадження інтегральних показників, що враховують стійкість розвитку, інноваційні технології та соціальні фактори. Наведено основні фактори, що впливають на ефективність функціонування підприємств АПК, задля їх урахування при розробці стратегій розвитку. В результаті проведеного дослідження оцінено вплив поточних стратегій на ефективність функціонування підприємств і розвиток сільських територій та виявлено, що для забезпечення сталого розвитку необхідно регулярно оновлювати систему індикаторів та адаптувати стратегії з урахуванням змін у зовнішньому середовищі. Також наведено практичні рекомендації для підвищення результативності цих стратегій.

Ключові слова: підприємство, ефективність, агропромисловий комплекс, сільські території, індикатори, стратегія розвитку, стійкий розвиток, соціально-економічний розвиток.

Рис.: 2. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 14.

Охота Юлія Володимирівна – доктор філософії з економіки, старший викладач кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (вул. Сонячна, 3, Вінниця, 21008, Україна)

E-mail: yuliaokhota2017@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9943-2206>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/L-5747-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57217254397>

UDC [631.11+332.122:338.43]:330.131.5
JEL: C43; C61; O13; O18; Q13; Q15

Okhota Yu. V. A System of Indicators of Efficiency of Functioning of Agricultural Enterprises and Rural Development to Determine the Effectiveness of Current Strategies

The article substantiates the close relationship between the functioning of enterprises of the agro-industrial complex (AIC) and the development of rural areas, which affects the development of the country's economy as a whole. The system of indicators of efficiency of functioning of agricultural enterprises and development of rural areas has been studied in order to determine the effectiveness of current strategies. The theoretical foundations and methods for evaluating the efficiency of agricultural enterprises, including economic, social and environmental aspects, are considered. In the context of this issue, special attention is paid to competitiveness as an important indicator, which is the main feature that characterizes the availability and development of material, financial capabilities and is a prerequisite for the effective functioning of economic entities. An integrated approach to assessing the development of rural areas is also provided, which takes into account demographic indicators, socioeconomic indicators and indicators of quality of life. On the basis of the carried out analysis of the existing systems of indicators, their shortcomings have been identified and recommendations for their improvement have been proposed. In particular, the need to introduce integral indicators that take into account the sustainability of development, innovative technologies and social factors is emphasized. The main factors influencing the efficiency of functioning of enterprises of the AIC are suggested, in order to take them into account in the development of development strategies. As a result of the study, the impact of current strategies on the efficiency of the functioning of enterprises and the development of rural areas is assessed and it is found that in order to ensure sustainable development, it is necessary to regularly update the system of indicators and adapt strategies taking into account changes in the external environment. Practical recommendations for improving the effectiveness of these strategies are also provided.

Keywords: enterprise, efficiency, agro-industrial complex, rural areas, indicators, development strategy, sustainable development, socioeconomic development.

Fig.: 2. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 14.

Okhota Yuliia V. – PhD (Economics), Senior Lecturer of the Department of the Administrative Management and Alternative Energy Sources, Vinnytsia National Agrarian University (3 Soniachna Str., Vinnytsia, 21008, Ukraine)

E-mail: yuliaokhota2017@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9943-2206>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/L-5747-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57217254397>

Агропромисловий комплекс (АПК) відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки та економічному розвитку України. Розвиток сільських територій також є важливим пріоритетом, адже саме вони забезпечують значну частину населення робочими місцями та продуктами харчування. Для оцінки ефективності функціонування підприємств АПК і розвитку сільських територій, а також для визначення результативності поточних стратегій необхідна система індикаторів. Ця система повинна бути комплексною, охоплювати всі аспекти діяльності підприємств і територій та базуватися на науково обґрунтованих методиках.

Показникам ефективності функціонування підприємств АПК і розвитку сільських територій присвячені праці таких учених, як: І. Гончарук, І. Томашук [1], О. Захарчук [2], Г. Калетник, Т. Ємчик [3], М. Кропивко [4], Ю. Лопатинський, З. Кобеля, А. Галицький [5], Ю. Лупенко, О. Шпикуляк, М. Малік, К. Ксенофонтова, А. Морозова [6], О. Непочатенко, С. Пташник, К. Мельник [7], І. Томашук [8; 9], О. Хаєцька [9], І. Фурман, О. Дмитрик [10], С. Харчук [11], І. Чіков [12–14], С. Доцюк [13], О. Шевченко [13], І. Білокінна [14].

Попри значні напрацювання науковців щодо різних аспектів сільського розвитку, дослідження системи індикаторів ефективності функціонування підприємств АПК і розвитку сільських територій з метою визначення результативності поточних стратегій розвитку за сучасних умов господарювання потребують більш глибокого вивчення.

Метою статті є розробка й обґрунтування системи індикаторів для оцінки ефективності функціонування підприємств агропромислового комплексу (АПК) і розвитку сільських територій. Це дозволить визначити результативність поточних стратегій розвитку та їх вплив на економічні, соціальні й екологічні аспекти сільських регіонів.

Розв'язання глобальних економічних проблем у нашій державі необхідно починати з аграрної сфери і сільської місцевості, оскільки вони є тим комплексним складним структурним об'єктом, який посідає важливе місце в стратегії розвитку економіки країни.

Ефективне функціонування агропромислового комплексу є ключовим фактором для розвитку сільських територій. Підприємства АПК забезпечу-

ють робочі місця, сприяють розвитку інфраструктури та поліпшенню якості життя на сільських територіях. Своєю чергою, розвиток сільських територій створює сприятливі умови для діяльності агропромислових підприємств. Таким чином, між функціонуванням підприємств АПК і розвитком сільських територій існує тісний взаємозв'язок, що вимагає комплексного підходу до оцінки їх ефективності та результативності стратегій розвитку [3].

Система індикаторів ефективності функціонування підприємств АПК є комплексом показників, які відображають різні аспекти діяльності підприємств і розвитку сільських територій. Вона допомагає визначити сильні та слабкі сторони, виявити потенційні загрози та можливості, а також оцінити результативність впроваджених стратегій. Система індикаторів включає економічні, соціальні та екологічні показники, які в сукупності дозволяють отримати повну картину розвитку галузі [11]. Система індикаторів ефективності функціонування підприємств агропромислового комплексу та розвитку сільських територій є важливим інструментом для оцінки результативності поточних стратегій розвитку (*табл. 1*). Вона допомагає виявити сильні та слабкі сторони, а також визначити напрямки для подальшого вдосконалення.

Система індикаторів дозволяє комплексно оцінити стан та ефективність функціонування підприємств АПК, а також розвиток сільських територій. Вона є основою для прийняття управлінських рішень та коригування стратегій розвитку з метою підвищення їх результативності.

Основні фактори, що впливають на ефективність функціонування підприємств АПК, можна розділити на внутрішні та зовнішні. Внутрішні фактори залежать від самого підприємства та характеризуються здатністю аграрних підприємств впливати на ефективність виробництва шляхом поліпшення використання власних фінансових, трудових, матеріальних та інших ресурсів, а також упровадження інтенсивних технологій. Зовнішні фактори, навпаки, не залежать від підприємства і включають господарське законодавство, економічну та соціальну політику держави, інституціональні механізми, систему оподаткування, виробничо-соціальну інфраструктуру, платоспроможний попит, структурні зміни, природно-кліматичні умови та науково-технічний прогрес.

До системи індикаторів доцільно включити показники фінансової стійкості підприємства, які враховують динаміку простроченої дебіторської та кредиторської заборгованості. Це характеризує платіжну дисципліну самого підприємства та його контрагентів [2].

Роботу виконано в рамках прикладного дослідження на тему «Розробка механізмів підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК та забезпечення енергонезалежності сільських територій через інтенсифікацію виробництва біопалива» (державний реєстраційний номер 0124U000340, термін виконання: 2024–2025 рр.), яке виконується за рахунок коштів державного бюджету.

Основні категорії індикаторів ефективності функціонування підприємств АПК і розвитку сільських територій

№ з/п	Назва індикатора	Назва показника	Сутнісна характеристика
1	Економічні індикатори	Валовий внутрішній продукт (ВВП)	Загальний обсяг виробництва продукції та послуг в АПК
2		Прибутковість підприємств	Показники рентабельності, чистого прибутку
3		Рівень інвестицій	Обсяг інвестицій в АПК – як зовнішніх, так і внутрішніх
4		Продуктивність праці	Обсяг виробленої продукції на одного працівника
5	Соціальні індикатори	Рівень зайнятості	Кількість робочих місць у сільській місцевості, рівень безробіття
6		Рівень доходів населення	Середні заробітні плати та доходи домогосподарств у сільській місцевості
7		Якість життя	Доступ до освіти, медицини, житлових умов
8		Міграційні процеси	Рівень відтоку населення з сільських територій
9	Екологічні індикатори	Стан ґрунтів	Рівень родючості ґрунтів, ступінь ерозії
10		Використання ресурсів	Споживання води, добрив, пестицидів
11		Біорізноманіття	Збереження природних екосистем, наявність заповідних зон
12		Викиди забруднювальних речовин	Обсяг викидів в атмосферу та водні об'єкти
13	Технологічні індикатори	Рівень механізації	Використання сучасної техніки та обладнання
14		Упровадження нових технологій	Інноваційні рішення у виробництві, зберіганні та переробці продукції
15		Дослідження та розробки (R&D)	Інвестиції в наукові дослідження та розробки
16	Інституційні індикатори	Правове регулювання	Наявність законодавчої бази для підтримки АПК і розвитку сільських територій
17		Рівень кооперації	Ступінь взаємодії між підприємствами, кооперативами, асоціаціями
18		Державна підтримка	Обсяг та ефективність державних програм підтримки АПК
19	Маркетингові індикатори	Доступ до ринків	Легкість доступу до внутрішніх і зовнішніх ринків збуту
20		Цінова політика	Конкурентоспроможність цін на продукцію
21		Попит на продукцію	Аналіз попиту на продукцію АПК на ринку

Джерело: сформовано автором на основі [1; 3; 13; 14].

Враховуючи важливість соціальної складової розвитку окремих підприємств АПК, особливо в умовах кризи, необхідно оцінювати суспільну ефективність їх діяльності. Для цього можуть бути використані як кількісні, так і якісні показники.

Особливої актуальності набуває аналіз впливу воєнного стану в Україні на діяльність підприємств АПК. Необхідно оцінювати такі негативні наслідки, як зменшення обсягів реалізації, збіль-

шення збитків, пошкодження матеріально-технічної бази, порушення логістичних ланцюгів тощо.

Індикатори ефективності функціонування підприємств агропромислового комплексу включають ряд ключових показників, які дозволяють оцінити ефективність діяльності підприємств та їх вплив на розвиток сільських територій (рис. 1).

Таким чином, удосконалення системи індикаторів ефективності підприємств АПК повинно

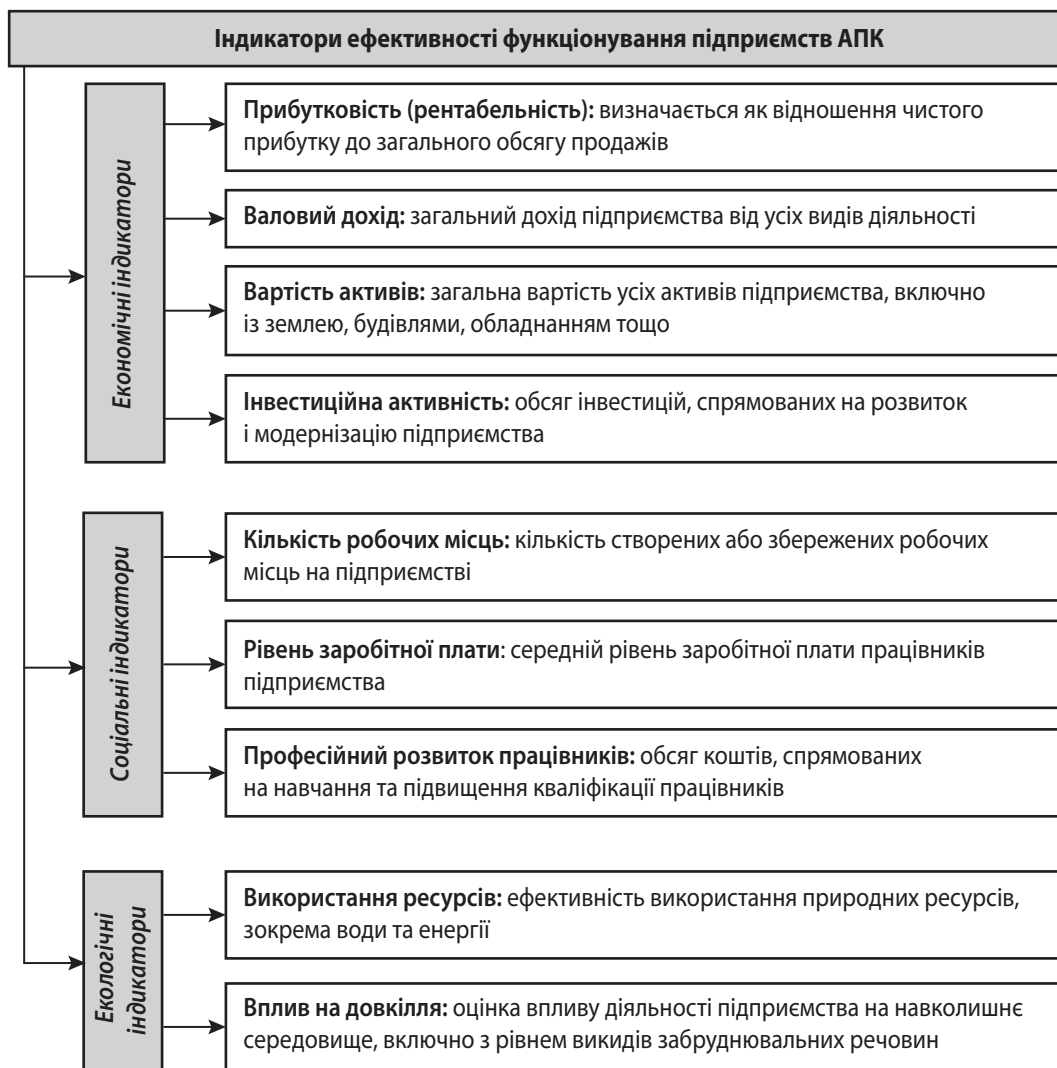

Рис. 1. Індикатори ефективності функціонування підприємств АПК

Джерело: авторська розробка.

враховувати їх диференціацію, показники фінансової стійкості, соціальну спрямованість розвитку та аналіз впливу воєнного стану. Це дозволить комплексно оцінювати ефективність діяльності підприємств аграрного сектора.

Окремо варто зазначити, що важливим показником, який характеризує ефективність функціонування підприємств АПК, виступає рівень конкурентоспроможності.

Конкурентоспроможність аграрних підприємств є головною ознакою, яка характеризує наявність і розвиток матеріальних та фінансових можливостей, що є передумовою ефективного функціонування суб'єктів господарювання. Вона акумулює сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, які відображають відповідність суб'єкта господарювання вимогам конкурентного середовища та його потенційні можливості при зміні ринкової

кон'юнктури, а також їх здатність оперативно реагувати та пристосовуватися до мінливого зовнішнього середовища [12].

Дослідити рівень конкурентоспроможності підприємств АПК можна за показниками оцінки майнового стану, ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності діяльності (табл. 2).

Інформаційною базою для оцінки конкурентоспроможності підприємства за зазначеними показниками служить фінансова звітність суб'єктів господарювання, а саме: форма № 1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан) і форма № 2 «Звіт про фінансові результати» (Звіт про сукупний дохід).

Розвиток сільських територій є важливою складовою сталого розвитку країни. Для оцінки ефективності стратегій розвитку сільських територій необхідно використовувати комплекс індикаторів (рис. 2).

Показники оцінки конкурентоспроможності підприємств АПК [12]

Показник	Формула для розрахунку	Нормативне значення
1	2	3
Робочий капітал	ф. № 1, р. 1195 – ф. № 1, р. 1695	> 0, аналіз у динаміці
Показники оцінки майнового стану		
Коефіцієнт зносу основних засобів	$\frac{\text{ф. № 1, р. 1012}}{\text{ф. № 1, р. 1011}}$	≤ 0,5
Коефіцієнт придатності основних засобів	$\frac{\text{ф. № 1, р. 1011}}{\text{ф. № 1, р. 1012}}$	зростання в динаміці
Коефіцієнт оновлення основних засобів	$\frac{\text{ф. № 1, р. 1011 гр. 3} - \text{ф. № 1, р. 1011 гр. 4}}{\text{ф. № 1, р. 1011 гр. 3}}$	≥ 0,1
Коефіцієнт постійності активів	$\frac{\text{ф. № 1, р. 1095}}{\text{ф. № 1, р. 1300}}$	аналіз у динаміці
Показники оцінки ліквідності		
Коефіцієнт поточної ліквідності	$\frac{\text{ф. № 1, р. 1195}}{\text{ф. № 1, р. 1695}}$	≥ 1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\frac{\text{ф. № 1, р. 1195} - \text{ф. № 1, р. 1100}}{\text{ф. № 1, р. 1695}}$	≥ 0,6
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{\text{ф. № 1, р. 1160} + \text{р. 1165}}{\text{ф. № 1, р. 1695}}$	≥ 0,2
Маневреність робочого капіталу	$\frac{\text{ф. № 1, р. 1165} + \text{ф. № 1, р. 1160}}{\text{ф. № 1, р. 1195} - \text{ф. № 1, р. 1695}}$	зменшення в динаміці
Коефіцієнт забезпеченості реалізації робочим капіталом	$\frac{\text{ф. № 1, р. 1195} + \text{ф. № 1, р. 1695}}{\text{ф. № 2, р. 2000}}$	1
Показники оцінки фінансової стійкості		
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	$\frac{\text{ф. № 1, р. 1165}}{\text{ф. № 1, р. 1495} - \text{ф. № 1, р. 1095}}$	≥ 0,2
Коефіцієнт фінансової автономії	$\frac{\text{ф. № 1, р. 1495}}{\text{ф. № 1, р. 1900}}$	≥ 0,5
Коефіцієнт покриття запасів	$\frac{\text{ПК}}{\text{ф. № 1, р. 1100} + \text{ф. № 1, р. 1110}}$	0,6 – 0,8
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$\frac{\text{ф. № 1, р. 1595} + \text{ф. № 1, р. 1695}}{\text{ф. № 1, р. 1900}}$	< 0,5
Коефіцієнт фінансового ризику	$\frac{\text{ф. № 1, р. 1595} + \text{ф. № 1, р. 1695}}{\text{ф. № 1, р. 1495}}$	< 1
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	$\frac{\text{ф. № 1, р. 1595}}{\text{ф. № 1, р. 1495} + \text{ф. № 1, р. 1595}}$	зростання в динаміці
Коефіцієнт фінансової стабільності	$\frac{\text{ф. № 1, р. 1495}}{\text{ф. № 1, р. 1595} + \text{ф. № 1, р. 1695}}$	> 1
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\frac{\text{ф. № 1, р. 1195} - \text{ф. № 1, р. 1695}}{\text{ф. № 1, р. 1495}}$	> 0,1
Показники оцінки ділової активності		
Коефіцієнт оборотності активів	$\frac{\text{ф. № 2, р. 2000}}{(\text{ф. № 1, р. 1300 гр. 3} + \text{ф. № 1, р. 1300 гр. 4}) \cdot 0,5}$	зростання в динаміці
Коефіцієнт оборотності постійних активів	$\frac{\text{ф. № 2, р. 2000}}{(\text{ф. № 1, р. 1095 гр. 3} + \text{ф. № 1, р. 1095 гр. 4}) \cdot 0,5}$	зростання в динаміці

1	2	3
Коефіцієнт оборотності робочого капіталу	$\frac{\text{ф. № 2, р. 2000}}{\text{ПК}}$	зростання в динаміці
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	$\frac{\text{ф. № 2, р. 2000}}{(\text{ф. № 1, р. 1195 гр. 3} + \text{ф. № 1, р. 1195 гр. 4}) \cdot 0,5}$	зростання в динаміці
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$\frac{\text{ф. № 2, р. 2000}}{(\text{ф. № 1, р. } \Sigma \text{ р. 1120:1155}) \cdot 0,5}$	~4,8
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$\frac{\text{ф. № 2, р. 2000}}{\text{ф. № 1, р. 1695}}$	~4,8
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$\frac{\text{ф. № 2, р. 2000}}{(\text{ф. № 1, р. 1495 гр. 3} + \text{ф. № 1, р. 1495 гр. 4}) \cdot 0,5}$	зростання в динаміці
Коефіцієнт оборотності запасів	$\frac{\text{ф. № 2, р. 2050}}{((\text{ф. № 1, р. 1100} + \text{ф. № 1, р. 1110}) \text{ гр. 3} + (\text{ф. № 1, р. 1100} + \text{ф. № 1, р. 1110}) \text{ гр. 4}) \cdot 0,5}$	зростання в динаміці
Показники оцінки рентабельності діяльності		
Рентабельність активів	$\frac{\text{ф. № 2, р. 2250} + \text{ф. № 2, р. 2290(2295)}}{(\text{ф. № 1, р. 1300 гр. 3} + \text{ф. № 1, р. 1300 гр. 4}) \cdot 0,5}$	зростання в динаміці
Рентабельність власного капіталу	$\frac{\text{ф. № 2, р. 2350(2355)}}{(\text{ф. № 1, р. 1495 гр. 3} + \text{ф. № 1, р. 1495 гр. 4}) \cdot 0,5}$	зростання в динаміці
Рентабельність оборотного капіталу	$\frac{\text{ф. № 2, р. 2190(2195)}}{(\text{ф. № 1, р. 1195 гр. 3} + \text{ф. № 1, р. 1195 гр. 4}) \cdot 0,5}$	зростання в динаміці
Операційна рентабельність реалізації	$\frac{\text{ф. № 2, р. 2190(2195)}}{\text{ф. № 2, р. 2000}}$	зростання в динаміці
Чиста рентабельність реалізації	$\frac{\text{ф. № 2, р. 2350(2355)}}{\text{ф. № 2, р. 2000}}$	зростання в динаміці
Рентабельність продукції	$\frac{\text{ф. № 2, р. 2090(2095)}}{\text{ф. № 2, р. 2050}}$	зростання в динаміці
Валова рентабельність реалізації	$\frac{\text{ф. № 2, р. 2090(2095)}}{\text{ф. № 2, р. 2000}}$	≥ 1

Оцінка ефективності функціонування підприємств АПК і розвитку сільських територій за допомогою системи індикаторів дозволяє визначити сильні та слабкі сторони поточних стратегій розвитку [10]. Це, своєю чергою, сприяє формуванню більш ефективних управлінських рішень та стратегій, що забезпечать сталий розвиток агропромислового комплексу та сільських територій загалом.

Запропонована система індикаторів дозволяє комплексно оцінити ефективність функціонування підприємств АПК і розвитку сільських територій [4], виявити проблемні аспекти та розробити дієві заходи щодо підвищення результативності поточних стратегій розвитку.

Ефективне функціонування підприємств агропромислового комплексу є ключовим для роз-

витку сільських територій в Україні. Основними факторами, що впливають на ефективність функціонування підприємств АПК, є:

- ✦ формування та використання інтелектуального капіталу;
- ✦ адаптація моделей фінансового забезпечення та управління до динаміки змін та ризиків зовнішнього середовища;
- ✦ фінансові та грошові потоки в операційній діяльності, орієнтація на антикризові заходи та альтернативні прогнози;
- ✦ максимізація вартості підприємства як ключова мета.

Для забезпечення сталого розвитку підприємств АПК в Україні необхідно:

Рис. 2. Індикатори розвитку сільських територій

Джерело: авторська розробка.

- ✦ наближення переробних підприємств АПК до джерел сільськогосподарської сировини;
- ✦ формування ефективної системи управління внутрішнім середовищем переробних підприємств;
- ✦ розробка антикризових заходів та орієнтація на альтернативні прогнози;
- ✦ упровадження сучасних методів фінансового забезпечення та управління [7].

Агропромисловий комплекс є однією із основних галузей економіки, яка не тільки забезпечує продовольчу безпеку, але й впливає на соціально-економічний розвиток сільських територій [6]. Взаємозв'язок між діяльністю підприємств АПК і розвитком сільських територій є важливим фактором для забезпечення сталого розвитку регіонів. Система індикаторів служить компасом для аграрних підприємств і політиків, які визначають стратегії розвитку. Аналізуючи ці індикатори, можна розробити базові цілеспрямовані стратегії для підвищення ефективності функціонування підприємств і забезпечення сталого розвитку сільських територій (табл. 3).

Ці стратегії сприяють збалансованому розвитку, збереженню природних ресурсів та підвищенню якості життя на селі.

Агропромисловий комплекс є важливою складовою економіки, що поєднує виробництво

сільськогосподарської продукції, її переробку, матеріально-технічне обслуговування та реалізацію. Ефективне функціонування підприємств АПК сприяє розвитку сільських територій шляхом:

- ✦ створення робочих місць;
- ✦ забезпечення доступу до сучасних технологій та інновацій;
- ✦ підвищення рівня життя сільського населення;
- ✦ розвитку інфраструктури та соціальної сфери на селі.

Таким чином, для визначення результативності поточних стратегій розвитку підприємств АПК і сільських територій необхідно комплексно оцінювати ефективність функціонування підприємств, їх фінансовий стан, адаптацію до змін зовнішнього середовища, а також вплив на соціально-економічний розвиток сільських громад.

Важливим напрямом є диференціація стратегій розвитку сільських територій залежно від їх типу (аграрні, аграрно-промислові, рекреаційні тощо) [8]. Це дозволить врахувати специфіку кожного регіону та обрати найбільш ефективні інструменти розвитку. Необхідно посилити роль об'єднаних територіальних громад (ОТГ) у розробці та реалізації стратегій розвитку сільських територій. Для цього доцільно розробити методичні рекомендації щодо розроблення стратегій розвитку ОТГ.

Стратегії для підвищення ефективності функціонування підприємств і забезпечення сталого розвитку сільських територій

№ з/п	Стратегії	Характеристика
1	Диверсифікація виробництва	Для забезпечення стійкості сільських господарств важливо розглядати можливості диверсифікації виробництва. Це може включати вирощування різних видів культур, розвиток тваринництва, а також виробництво продуктів переробки (наприклад, сировини для харчової промисловості)
2	Розвиток інфраструктури	Сільські території потребують ефективної інфраструктури для розвитку. Це включає дороги, зв'язок, водопостачання, енергетичні мережі та інші послуги. Інвестиції в інфраструктуру сприяють збільшенню доступу до ринків та поліпшують якість життя мешканців
3	Підтримка малих і середніх підприємств	Малі та середні аграрні підприємства є основою сільськогосподарського сектора. Для їх розвитку важливо надавати фінансову підтримку, консультувати з питань управління та розвитку бізнесу
4	Збереження природних ресурсів	Стійке використання природних ресурсів є ключовим для майбутнього розвитку. Заходи з охорони ґрунтів, водних ресурсів та біорізноманіття допомагають зберегти навколишнє середовище та забезпечити сталість виробництва
5	Розвиток сільського туризму	Сільські території можуть бути привабливими для туристів. Розвиток сільського туризму сприяє додатковим доходам для місцевих жителів та популяризації сільськогосподарського образу життя

Джерело: авторська розробка.

Стратегії повинні враховувати екологічну складову розвитку сільських територій. Необхідно передбачити заходи щодо збереження природних ресурсів, впровадження «зелених» технологій, розвитку органічного виробництва тощо [9]. Крім того, важливим є підвищення ефективності державної підтримки розвитку сільських територій. Для цього необхідно вдосконалити систему критеріїв оцінки ефективності державної підтримки, враховуючи її вплив на економічну, технологічну та соціальну ефективність сільського господарства.

Таким чином, поліпшення стратегій розвитку сільських територій потребує диференціації за типами територій, посилення ролі громад у стратегічному плануванні, врахування екологічної складової та підвищення ефективності державної підтримки. Реалізація цих напрямів дозволить забезпечити збалансований розвиток сільських територій.

ВИСНОВКИ

Система індикаторів ефективності функціонування підприємств АПК і розвитку сільських територій є важливим інструментом для оцінки результативності поточних стратегій розвитку. Вона дозволяє всебічно аналізувати економічні, соціальні та екологічні аспекти діяльності підприємств та їх вплив на місцеве населення та навколишнє середовище. Для забезпечення сталого розвитку

необхідно регулярно оновлювати систему індикаторів та адаптувати стратегії з урахуванням змін у зовнішньому середовищі. Упровадження комплексної системи індикаторів сприятиме підвищенню ефективності управління підприємствами АПК, поліпшенню якості життя на сільських територіях і забезпеченню сталого розвитку агропромислового комплексу загалом. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

- Гончарук І. В., Томашук І. В. Вплив інноваційних процесів на підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2023. № 1. С. 30–47. DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2023-1-3>
- Захарчук О. В. Технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств в Україні. *Економіка АПК*. 2019. № 2. С. 48–56. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201902048>
- Калетнік Г. М., Ємчик Т. В. Державне регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій в Україні. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. № 2. С. 7–22. DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2020-2-1>
- Кропивко М. Ф. Позитиви і негативи аграрного устрою України. *Економіка АПК*. 2020. № 7. С. 6–19. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202007006>

5. Лопатинський Ю. М., Кобеля З. І., Галицький А. Е. Структурно-функціональні засади розвитку підприємництва на сільських територіях. *Економіка АПК*. 2021. № 12. С. 65–73.
DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202112065>
 6. Лупенко Ю., Шпикуляк О., Малік М. та ін. Розвиток сімейних фермерських господарств в умовах воєнного часу та реалізації перспективи повоєнного відновлення України. *Аграрна економіка*. 2023. Т. 16. № 1–2. С. 9–22.
DOI: <https://doi.org/10.31734/agrarecon2023.01-02.009>
 7. Непочатенко О. О., Пташник С. А., Мельник К. М. Оцінка перспектив конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2019. № 6. С. 45–54.
DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201906045>
 8. Томашук І. В., Томашук І. О. Розвиток сільських територій України з урахуванням євроінтеграційного поступу держави. *Управління змінами та інновації*. 2023. № 7. С. 40–49.
DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/2023-7-6>
 9. Томашук І. В., Хаєцька О. П. Вплив аграрного сектору економіки на сталий розвиток сільських територій. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-1>
 10. Фурман І. В., Дмитрик О. В. Формування стратегічних напрямів розвитку сільських територій. *Таврійський науковий вісник. Серія «Економіка»*. 2022. Вип. 13. С. 46–53.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.13.5>
 11. Харчук С. А. Соціально-економічний розвиток сільських територій: проблеми та шляхи вирішення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 12. С. 20–23. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2015/6.pdf
 12. Чіков І. А. Інноваційний механізм підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств : дис. ... д-ра філософії : 051. Вінниця, 2022. 312 с.
 13. Dotsiuk S., Chikov I., Shevchenko O. et al. Evaluation of the institutional development of innovative activities to ensure the economy of the state. *Науковий вісник Національного гірничого університету*. 2024. № 3. С. 171–180.
DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2024-3/171>
 14. Okhota Y., Chikov I., Bilokinna I. Conceptual polyp component model of an innovative mechanism for improving the competitiveness of agro-industrial complex enterprises. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10. No. 2. P. 196–210.
DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-2-196-210>
- REFERENCES**
- Chikov, I. A. "Innovatsiyni mekhanizm pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ahrarnykh pidpriemstv" [An Innovative Mechanism for Increasing the Competitiveness of Agricultural Enterprises]: *dys. ... d-ra filosofii : 051*, 2022.
- Dotsiuk, S. et al. "Evaluation of the institutional development of innovative activities to ensure the economy of the state". *Naukovyi visnyk Natsionalnoho hirnychoho universytetu*, no. 3 (2024): 171-180.
DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2024-3/171>
- Furman, I. V., and Dmytryk, O. V. "Formuvannia stratehichnykh napriamiv rozvytku silskykh terytorii" [Formation of Strategic Directions for the Development of Rural Areas]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriia «Ekononika»*, no. 13 (2022): 46-53.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.13.5>
- Honcharuk, I. V., and Tomashuk, I. V. "Vplyv innovatsiinykh protsesiv na pidvyshchennia konkurentospromozhnosti silskohospodarskykh pidpriemstv" [Influence of Innovative Processes on Increase of Competitiveness of Agricultural Enterprises]. *Ekononika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, no. 1 (2023): 30-47.
DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2023-1-3>
- Kaletnik, H. M., and Yemchuk, T. V. "Derzhavne rehulivannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku silskykh terytorii v Ukraini" [State Regulation of Socio-Economic Development of Rural Areas in Ukraine]. *Ekononika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, no. 2 (2020): 7-22.
DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2020-2-1>
- Kharchuk, S. A. "Sotsialno-ekonomichnyi rozvytok silskykh terytorii: problemy ta shliakhy vyrishennia" [Socio-economic Development of Rural Territories: Problems and Ways of Their Solution]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 12 (2015): 20-23. http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2015/6.pdf
- Kropyvko, M. F. "Pozytyvy i nehatyvy ahrarnoho ustroiu Ukrainy" [Positives and Negatives of the Agrarian System of Ukraine]. *Ekononika APK*, no. 7 (2020): 6-19.
DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202007006>
- Lopatynskyi, Yu. M., Kobelia, Z. I., and Halytskyi, A. E. "Strukturno-funktsionalni zasady rozvytku pidpriemnytstva na silskykh terytoriakh" [Structural and Functional Principles of Entrepreneurship Development in Rural Areas]. *Ekononika APK*, no. 12 (2021): 65-73.
DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202112065>
- Lupenko, Yu. et al. "Rozvytok simeinykh fermerskykh gospodarstv v umovakh voiennoho chasu ta realizatsii perspektyvy povoiennoho vidnovlennia Ukrainy" [Development of Family Farm Enterprises in the Conditions of Wartime and Implementation of the Post-War Reconstruction of Ukraine]. *Ahrarna ekonomika*, vol. 16, no. 1-2 (2023): 9-22.
DOI: <https://doi.org/10.31734/agrarecon2023.01-02.009>
- Nepochatenko, O. O., Ptashnyk, S. A., and Melnyk, K. M. "Otsinka perspektyv konkurentospromozhnosti silskohospodarskykh pidpriemstv" [Evaluation of Prospects for Agricultural Enterprises' Competitiveness]. *Ekononika APK*, no. 6 (2019): 45-54.
DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201906045>
- Okhota, Y., Chikov, I., and Bilokinna, I. "Conceptual polyp component model of an innovative mechanism for

improving the competitiveness of agro-industrial complex enterprises". *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 10, no. 2 (2024): 196-210.

DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-2-196-210>

Tomashuk, I. V., and Khaietska, O. P. "Vplyv ahrarnoho sektoru ekonomiky na stalyy rozvytok silskykh terytorii" [The Influence of the Agricultural Sector of the Economy on the Sustainable Development of Rural Areas]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 40 (2022).

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-1>

Tomashuk, I. V., and Tomashuk, I. O. "Rozvytok silskykh terytorii Ukrainy z urakhuvanniam yevointehratsiinooho postupu derzhavy" [Development of Rural Areas of Ukraine Taking into Account the Country's European Integration Progress]. *Upravlinnia zminyamy ta innovatsii*, no. 7 (2023): 40-49.

DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/2023-7-6>

Zakharchuk, O. V. "Tekhnichne zabezpechennia silskohospodarskykh pidpriemstv v Ukraini" [Technical Maintenance of Agricultural Enterprises in Ukraine]. *Ekonomika APK*, no. 2 (2019): 48-56.

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201902048>

УДК 330.88

JEL: Q01; Q14; Q18; Q50

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-7-281-289>

АРХІТЕКТУРА СКЛАДОВИХ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА РОЗВИТКУ ЦИРКУЛЯРНОЇ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ

©2024 КУЗЬОМА В. В.

УДК 330.88

JEL: Q01; Q14; Q18; Q50

Кузьома В. В. Архітектура складових інституційного середовища розвитку циркулярної аграрної економіки

У статті обґрунтовано склад, характер дії та роль інституційного середовища в контексті прискорення розвитку циркулярних процесів у соціально-економічних аграрних системах і розроблено концептуальну схему архітектури його складових. Визначено детермінанти регіональної дифузії циркулярної економіки. Встановлено, що існують три ключові детермінанти ендогенної та екзогенної трансформації в бік переходу на циркулярні бізнес-моделі: наявність знань, сприйняття та розуміння вигод щодо руху матеріальних потоків; наявність, функціонування та зрілість логістичних і матеріальних ланцюгів вартості; цінності та моделі бізнес-активності та співробітництва. Доведено, що активізація циркулярних трансформацій в економіці вимагає глибокого розуміння механізмів руху матеріальних і логістичних потоків, що лежать в основі промислового симбіозу та екосистем. Такі системи повторно використовують ресурси, зменшуючи залежність від первинних матеріалів і оптимізуючи витрати. Спільне використання продуктів та ресурсів інституціоналізується через відповідну інфраструктуру та ринкові механізми. У запропонованій автором концепції структурна архітектура інституційного середовища для розвитку циркулярної агроекономіки складається з двох основних елементів: формального та неформального середовища. Формальне середовище безпосередньо впливає на мотиви, стимули та умови бізнесу, сприяючи впровадженню бізнес-моделей замкненого циклу. Неформальне середовище діє опосередковано, формуючи та підтримуючи цінності, сприйняття та розуміння суспільством важливості циркулярних змін для теперішніх і майбутніх поколінь. Це опосередковане впливання виражається у формуванні економічних відносин через споживчі потреби, вподобання та запити, що створює попит на ринку товарів і послуг та служить конкурентним орієнтиром для бізнесу.

Ключові слова: формальне інституційне середовище, неформальне інституційне середовище, циркулярна економіка, детермінанти розвитку, аграрна економіка.

Рис.: 2. **Бібл.:** 29.

Кузьома Віталій Вікторович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування, Миколаївський національний аграрний університет (вул. Георгія Гонгадзе, 9, Миколаїв, 54020, Україна)

E-mail: kuzyoma@mnau.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6763-2120>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/C-9056-2018>

UDC 330.88

JEL: Q01; Q14; Q18; Q50

Kuzoma V. V. The Architecture of the Institutional Environment Components for the Development of a Circular Agrarian Economy

The article substantiates the composition, nature of action and role of the institutional environment in the context of accelerating the development of circular processes in socioeconomic agrarian systems and develops a conceptual scheme of the architecture of its components. The determinants of regional diffusion of the circular economy are defined. It is determined that there are three key determinants of endogenous and exogenous transformation towards the transition to circular business models: availability of knowledge, perception and understanding of benefits regarding the movement of material flows; availability, functioning and maturity of logistics and material value chains; values and models of business activity and cooperation. It is proved that the intensification of circular transformations in the economy requires a deep understanding of the mechanisms of movement of material and logistical flows, which underlie industrial symbiosis and ecosystems. Such systems reuse resources, reducing dependence on primary materials and optimizing costs. The shared use of products and resources is institutionalized through appropriate infrastructure and market mechanisms. In the conception proposed by the author, the structural architecture of the institutional environment for the development of circular agro-economics consists of two main elements: formal and informal environment. The formal environment directly influences the motives, incentives and conditions of the business, facilitating the implementation of closed-loop business models. The